

Young adult literatuur op de leeslijst

1. Inleiding

Onder *young adult literatuur* (YAL) wordt over het algemeen een categorie boeken verstaan voor jongeren vanaf ongeveer vijftien jaar. Boeken voor jongeren bestaan al jaren, maar sinds 2009 zijn ze onder de term *young adult literatuur* aan een opmars bezig in het Nederlandse taalgebied. In navolging van de aanpak in de Verenigde Staten worden ook in Nederland aparte afdelingen of boekenkasten voor jongeren ingericht in de boekhandel en de bibliotheek. YAL wordt zo steeds zichtbaarder. Daarnaast zijn spelers in het literaire veld van mening dat “*young adult* zich intussen [heeft] bewezen als geloofwaardige toegang tot literair lezen”, zo zegt Maarten Asscher, directeur van Athenaeum Boekhandel (in: Dessing 2016).

Hoewel er onder docenten nog het nodige voorbehoud bestaat, neemt de aandacht voor deze vorm van literatuur ook in het voortgezet onderwijs langzaam toe (Sikkema 2013; Oberon 2016). Doordat YAL aansluit bij de leefwereld van jongeren en tegelijkertijd uitdaging biedt wat betreft literaire (stijl)middelen, vormt ze mogelijk een brug tussen de jeugdliteratuur en de literatuur voor volwassenen (Van Lierop-Debrauwer & Bastiaansen-Harks 2005; Stichting Lezen 2012). Inzet van YAL in de bovenbouw van havo en vwo kan helpen bij het maken van de stap naar volwassenenliteratuur; een stap die veel jongeren als te abrupt ervaren (Laarakker 2002; De With 2005).

Vragen die beantwoord worden in de presentatie zijn onder andere:

- Hoe is het gesteld met de aandacht voor YAL in het voortgezet onderwijs, en dan met name in de bovenbouw van havo en vwo?

- Waarom verdient het aanbeveling aandacht te hebben voor deze vorm van literatuur?
- Wat heeft YAL de lezer te bieden?
- Hoe kunt u als docent praktisch met YAL aan de slag in uw lessen?

In het korte bestek van deze tekst licht ik enkele zaken er alvast uit.

2. Aandacht voor YAL in het voortgezet onderwijs

In 2001, 2011 en 2015 zijn er onderzoeken verricht onder docenten Nederlands naar de stand van zaken met betrekking tot de adolescentenroman in het literatuuronderwijs (Bastiaansen-Harks & Van Lierop-Debrauwer 2005; Sikkema 2013; Oberon 2016). Aan de docenten werd onder meer gevraagd of zij YAL als literatuur beschouwen, of zij op de hoogte zijn/blijven van het aanbod en of YAL is toegestaan in de bovenbouw van havo en vwo. De resultaten, die tijdens de presentatie getoond zullen worden, laten een significante toename zien van de aanwezigheid van YAL in het voortgezet onderwijs.

Anderzijds hebben docenten ook hun twijfels over de inzet van YAL in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. YAL zou jongeren geen of te weinig mogelijkheden bieden om hun blik te verruimen, hen niet in aanraking brengen met onbekende werelden en te weinig literaire uitdaging bieden. Graag wil ik bepleiten dat dit – indien de juiste keuzes worden gemaakt – niet zo hoeft te zijn.

3. Wat heeft YAL de lezer te bieden?

Een viertal tekstinherente kenmerken zijn specifiek voor YAL (zie o.a. Coats 2011; Bucher & Hinton 2014; Nilsen et al. 2014; Short et al. 2015; Van den Hoven & Van Lierop-Debrauwer 2015). Ten eerste staat in YAL veelal de ontwikkeling van de hoofdpersoon in de levensfase tussen jeugd en volwassenheid centraal. De adolescentenprotagonist beschrijft zijn worstelingen in de zoektocht naar een eigen identiteit, naar zingeving en volwassenheid. Een tweede kenmerk betreft de thematiek. Met een plot die draait om de adolescentenprotagonist zijn de beschreven gebeurtenissen belangrijk voor adolescenten. Onderwerpen die een plaats vinden in YAL zijn bijvoorbeeld 'initiatie', 'verzet tegen de bestaande situatie' en 'relatievorming'. Het vertelperspectief ligt ten derde veelal bij de adolescentenprotagonist. Zijn emoties staan immers centraal. De protagonist vertelt vaak in de ik-vorm; de meest directe vertelwijze die ervoor zorgt dat jongeren het snelst gegrepen zijn door een verhaal (Nilsen et al. 2014). Dat betekent echter niet dat andere vertelperspectieven niet tot de mogelijkheden behoren of dat perspectiefwisselingen uitgesloten zijn. In lijn met het vertelper-

spectief sluit het taalgebruik in YAL tot slot aan bij het taalgebruik van jongeren in de echte wereld.

De bovengenoemde kenmerken maken het voor adolescente lezers mogelijk om zich in te leven in het verhaal. Dat wil niet zeggen dat YAL daarmee geen nieuwe werelden kan openen; wel dat adolescenten zich kunnen herkennen in de situaties en gevoelens. En is niet alle literatuur gebaseerd op herkenning; leest niet iedereen om zich begrepen te voelen, zijn kennis te verrijken of een beter inzicht te verwerven in de eigen gevoels- en ervaringswereld (Linders 1993)?

Literatuurwetenschapper Louise Rosenblatt zei in haar bekende werk *Literature as Exploration* (1938) dat het bij lezen draait om de persoonlijke leeservaring van de lezer. Mensen lezen “because literature adds to our lives”. De lezer “draws on past experience of life and language to elicit meaning from the printed words” en “reorganises past experience to attain new understanding” (Rosenblatt 1938: 26). Betekenisgeving is altijd persoonlijk. In het leven van tieners zijn andere zaken van belang dan in het leven van veertigers. Ook de ervaringen waarop tieners terug kunnen vallen om betekenis te geven aan wat ze lezen, zijn beperkter of anders dan die van volwassenen. Door haar specifieke kenmerken biedt YAL mogelijkheden aan jongeren om de rijkdom van literatuur te ervaren, zonder dat ze van de literatuur vervreemden.

4. Waarom aandacht voor YAL?

Er zijn meer redenen waarom het aanbeveling verdient om ook in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs aandacht te hebben voor YAL. Net zoals leeservaringen persoonlijk zijn, is ook de literaire ontwikkeling van een lezer persoonlijk. De literaire ontwikkeling houdt verband met andere ontwikkelingen, zoals cognitieve en (sociaal)emotionele ontwikkeling. In de adolescentie doen zich diverse veranderingen voor die van invloed zijn op het leesgedrag en jongeren in staat stellen anders – genuanceerder, abstracter, hypothetischer, gedifferentieerder – naar literatuur te kijken (zie o.a. Meeus 2002; Nelck-da Silva Rosa & Schlundt-Bodien 2004; Van Schooten 2005; Stalpers 2007; Westenberg 2008). Zo ontwikkelen adolescenten het vermogen tot perspectiefname en -coördinatie: ze zijn in staat om zich een voorstelling te maken van en zich in te leven in de denkbeelden van anderen en om inzicht te krijgen in onderlinge relaties doordat ze verschillende perspectieven met elkaar kunnen combineren. Deze vaardigheid is nodig voor goed begrip van een literaire roman (Meeus 2002). Verder wordt de reflectie op literatuur en het begrip van literatuur rijker doordat de reflectiviteit in de adolescentie toeneemt en jongeren kunnen abstraheren (Nelck-da Silva Rosa & Schlundt-Bodien 2004).

Het is dus “conceivable that for appreciating literary works of fiction, a certain cognitive development is a prerequisite” (Van Schooten 2005: 4). Het tempo van die ontwikkeling is voor iedereen anders: “the pace of cognitive development differs for different persons. Students of the same age or in the same form might differ in cognitive development” (Van Schooten 2005: 4). Deze achtergronden kunnen mogelijk verklaren waarom sommige jongeren moeite hebben met de stap van jeugdliteratuur naar volwassenenliteratuur: de ontwikkelingsfase waarin ze zich bevinden laat een complexere, diepere lezing van literatuur die verder van ze afstaat mogelijk nog niet toe.

5. Besluit

Niet elke lezer is er op hetzelfde moment als een andere lezer aan toe om de stap te maken naar volwassenenliteratuur. Literaire ervaringen zijn persoonlijk. Begeleiding bij deze literaire ervaringen zou dat ook moeten zijn. Romans waaruit leerlingen kunnen kiezen, verdienen het aan te sluiten bij de interesses en het niveau van de lezers. Niet voor niets spreekt Stichting Lezen in haar beleidsplan (2012) van het *opbouwen* van leesplezier en leesmotivatie, van literaire competenties en van het niveau van de gelezen boeken. Als YAL de overgang van jeugdboeken naar romans voor volwassenen kan vergemakkelijken, en deze categorie zich intussen heeft bewezen als geloofwaardige toegang tot literair lezen, zoals Maarten Asscher verwoordde, waarom zouden we deze literatuur dan links laten liggen?

In de presentatie zullen concrete voorbeelden worden gegeven om met YAL aan de slag te gaan. Een lijst met *young adult* titels is op te vragen via l.ackermans@let.ru.nl.

Referenties

- Bucher, K. & K. Hinton (2014). *Young Adult Literature. Exploration, Evaluation and Appreciation*. Boston: Pearson.
- Coats, K. (2011). ‘Young Adult Literature. Growing Up, In Theory’. In: S. Wolf, K. Coats, P. Enciso & A. Jenkins (red.). *Handbook of Research on Children’s and Young Adult Literature*. New York: Routledge, p. 315-329.
- Dessing, M. (2016). “Athenaeum Boekhandel begint met young adult leesclub”. In: *Boekblad*, 19 juli 2016. Online raadpleegbaar op: <http://boekblad.nl/Nieuws/Item/athenaeum-boekhandel-begint-met-young-adult>.
- De With, J. (2005). *Overgangsliteratuur voor bovenbouwers? Een onderzoek naar het functioneren van de literaire adolescentenroman*. Amsterdam: Stichting Lezen.

- Laarakker, K. (2002). "De overgang van jeugd- naar volwassenenliteratuur". In: A. Raukema, D. Schram & C. Stalpers (red.). *Lezen en leesgedrag van adolescenten en jongvolwassenen*. Delft: Eburon, p. 71-84.
- Linders, J. (1993). "Lezen als proces van herkenning voor lezer en schrijver". In: *Literatuur zonder Leeftijd*, 7 (28), p. 117-122.
- Meeus, W. (2002). "Ontwikkeling en leesgedrag in de adolescentie". In: A. Raukema, D. Schram & C. Stalpers (red.). *Lezen en leesgedrag van adolescenten en jongvolwassenen*. Delft: Eburon, p. 27-36.
- Nelck-da Silva Rosa, F. & W. Schlundt Bodien (2004). *Non scholae sed vitae legimus: de rol van reflectie in ego-ontwikkeling en leesattitudeontwikkeling bij adolescenten*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Nilsen, A., J. Blasingame, K. Donelson & D. Nilsen (2014). *Literature for Today's Young Adults*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Oberon (2016). *Lees- en literatuuronderwijs in havo/vwo*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Rosenblatt, L. (1938). *Literature as Exploration*. New York: Modern Language Associaton.
- Short, K., C. Tomlinson, C. Lynch-Brown & H. Johnson (2015). *Essentials of Young Adult Literature*. Boston: Pearson.
- Sikkema, M. (2013). "De opmars van adolescentenliteratuur". In: *Levende Talen Magazine*, 14 (1), p. 37-47.
- Stalpers, C. (2007). *Het verhaal achter de lezer. Een empirisch onderzoek naar variabelen die verschillen in leesgedrag verklaren*. Delft: Eburon.
- Stichting Lezen (2012). *Samen werken aan een sterke leescultuur. Beleidsvoornemens van Stichting Lezen voor de cultuurplanperiode 2013-2016*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Van den Hoven, P. & H. van Lierop-Debrauwer (2015). 'Zoektochten zonder wegwijzers. Adolescentenliteratuur'. In: R. Ghesquière, V. Joosen & H. van Lierop-Debrauwer (red.). *Een land van waan en wijs. Geschiedenis van de Nederlandse jeugdliteratuur*. Amsterdam: Atlas Contact.
- Van Lierop-Debrauwer, H. & N. Bastiaansen-Harks (2005). *Over grenzen. De adolescentenroman in het literatuuronderwijs*. Delft: Eburon.
- Van Schooten, E. (2005). *Literary Response and Attitude Toward Reading Fiction*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Westenberg, M. (2008). "De jeugd van tegenwoordig!". In: *De Psycholoog*, 43 (3), p. 546-552.